

Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Rozwój języka i nabywanie umiejętności czytania. Głuchota i język portugalski: wspomaganie fonogestami.*
Lizbona, 21-22 października 2005 r.

Marcin Białas

Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim
Katolicki Uniwersytet Lubelski

Justyna Leszka

SOSW dla Dzieci Słabo Słyszących i Niesłyszących w Kaliszu

W dniach 21-22 października 2005 r. na Uniwersytecie w Lizbonie odbyła się, zorganizowana przez Wydział Psychologii i Nauk Edukacyjnych (Faculdade de Psicologia e de Ciências da Educação) międzynarodowa konferencja dotycząca rozwoju językowego dzieci niesłyszących wspomaganego *Cued Speech*.

Konferencja ta została zorganizowana w celu wymiany doświadczeń płynących ze stosowania *Cued Speech* w wersjach przystosowanych do różnych języków (brytyjski angielski, amerykański angielski, francuski, hiszpański, portugalski i polski), w różnych krajach (Wielka Brytania, USA, Francja, Belgia, Portugalia, Hiszpania i Polska). Organizatorzy, zamierzając wprowadzać *Cued Speech* w powszechnej edukacji niesłyszących w Portugalii, chcieli skorzystać z doświadczeń innych krajów, a także wytyczyć sobie kierunki badań naukowych dotyczących rozwoju językowego dzieci niesłyszących z zastosowaniem *Cued Speech*.

Konferencję rozpoczęła prof. Arlette Verhaeghe (prezodnicząca konferencji), reprezentująca organizatorów – Wydział Psychologii i Nauk Edukacyjnych Uniwersytetu w Lizbonie. Jej wystąpienie dotyczyło dostosowania metody *Cued Speech* do języka portugalskiego. Omówiła specyfikę portugalskiej wersji CS (*Cued Speech*), istniejącej pod nazwą *Português Falado Complementada – PFC*, oraz jej charakter uniwersalny, czyli zachowanie idei stworzonej przez dr O. Cornetta. Arlette Verhaeghe zaznaczyła przy tym, że metoda ta w Portugalii istnieje od niedawna, dopiero od 1992 r. Aktualnie, jak twierdziła, tworzy się środowisko, nauczycieli i instruktorów, którzy będą wprowadzali tę metodę w szerszej edukacji, a także trwają przygotowania do rozpoczęcia weryfikacji metody w praktyce. Wyraziła nadzieję, że doświadczenia płynące ze stosowania CS w innych krajach pozwolą na sprawniejsze wdrożenie metody w Portugalii.

Następnie głos zabrała prof. São Luis Castro, reprezentująca także Portugalię, psycholog z Uniwersytetu w Porto. Jej wykład podkreślał znaczenie komunikowania się ludzi dla

kształtowania się i rozwoju ludzkości. O odwiecznej potrzebie komunikacji świadczyć mogą chociażby pierwotne rysunki na ścianach starożytnych jaskiń. Podkreślała znaczenie języka, jako narzędzia niezbędnego dla właściwej adaptacji biologicznej i społecznej dziecka. Z drugiej strony mówiąc o „funkcjonowaniu w języku” wskazywała na jego nadrzędną, kulturotwórczą rolę. Na tak nakreślonym tle, niepełnosprawność językowa wynikająca z uszkodzenia słuchu jawi się jako główna przyczyna niedostatecznej socjalizacji oraz trudności w zdobywaniu wiedzy przez osoby niesłyszące. Prof. São Luis Castro, jako sposób zapobiegania niepełnosprawności językowej wynikającej z głuchoty, wskazuje bardzo wczesne stymulowanie dziecka niesłyszącego. Przywołała pojęcie protokonwersacji – CDS (*child – directed – speech*), innymi słowy komunikacji dziecięcej występującej w okresie prelingwalnym, której podtrzymywanie i stymulowanie u dzieci niesłyszących jest warunkiem prawidłowego rozwoju językowego. Zaniedbanie oddziaływań w okresie prelingwalnym u dzieci niesłyszących wskazywała jako przyczynę ich trudności językowych i adaptacyjnych.

Kolejną prelegentką była reprezentantka Belgii – Catherine Hage z Centrum „Rozumieć i Mówić” (Centre Comprendre et Parler) w Brukseli. Jej referat był doniesieniem z jej pracy i koncentrował się na rehabilitacji dzieci z uszkodzonym narządem słuchu. Prezentowała film ukazujący brak reakcji dzieci niesłyszących na bodźce słuchowe (rozmowę z nauczycielką, muzykę z pozytywki) i diametralnie odmienne zachowanie tych samych dzieci po wszczęciu implantu słuchowego. Podkreślała znaczenie jak najwcześniejszego poddania dziecka zabiegowi wszczepu protezy słuchowej (w Belgii zabiegi przeprowadzane są już u 4–5 miesięcznych dzieci), a także naturalnej konsekwencji zainplantowania, czyli zastosowania metody *Cued Speech* (tam LPC – *Le Langage Parlé Complété*, francuskiej wersji CS) w późniejszej rehabilitacji, warunkującej sukces językowy pacjentów. Jej wystąpienie było tym bardziej miłe dla nas, ponieważ wśród rodzin prezentowanych na filmie była także rodzina

polska. To co warte jest podkreślenia dla nas, a co było kwestią oczywistą i nie podlegającą dyskusji dla uczestników konferencji, to fakt, iż europejskim standardem wczesnej rehabilitacji dzieci niesłyszących jest: wczesna diagnoza – zaaparatowanie lub wszczep ślimakowy w pierwszych miesiącach życia – kształcenie językowe z zastosowaniem CS w rodzimej wersji językowej, jeżeli dziecko pochodzi z rodziny słyszącej. Stosowanie CS uważa się za metodyczne rozwiązanie uzupełniające protetyczną funkcję implantu. Z ogromnym zdziwieniem przyjęto nasze stwierdzenia, iż w Polsce nie zaleca się dzieciom z implantami stosowania CS.

Następnym reprezentantem Belgii był prof. Jesus Algeria z Uniwersytetu w Brukseli (Univesité Libre de Bruxelles). Przedstawił wyniki swoich badań, w których m. in. porównywał poziom czytania uczniów niesłyszących stosujących metodę Cued Speech i tych, którzy w rehabilitacji wykorzystują język migowy. Stwierdził, że ten ostatni rozwija u dzieci słownictwo, natomiast nie przyczynia się do rozwoju wiedzy o świecie. Były to bardzo szerokie badania, prowadzone w kilku krajach europejskich. W ich konkluzji stwierdzono, że stosowanie CS w kształceniu językowym dzieci niesłyszących warunkuje poziom czytania zbliżony do dzieci słyszących w tym samym wieku. Podsumowując prof. Alegria wskazał na przyczynę takiego stanu rzeczy – język migowy wśród wielu bardzo ważnych sprawności (*abilities*), których kształtowaniu sprzyja, nie rozwija fonologii, co uniemożliwia poprawne czytanie jego użytkownikom.

Kolejne badania przedstawione przez prof. Jesus Algerię w jego bardzo obszernym wykładzie, dotyczyły umiejętności odczytywania mowy z ust przez uczniów kształconych z wykorzystaniem LPC – bardzo podobne do badań prowadzonych przez zespół prof. Kazimierzy Krakowiak w Polsce. Także wysokie wyniki w zakresie tej sprawności uzyskane przez dzieci w Belgii były zbliżone z polskimi. W badaniach swoich prof. Jesus Algeria uwzględnił także grupę dzieci określanych jako "early home CS", czyli stosujące CS od pierwszych miesięcy życia w domu, które osiągają sprawności językowe zbliżone do dzieci słyszących, podkreślając, że właśnie wśród tych dzieci najlepiej realizuje się idea CS i istnieją szanse na zupełne zniesienie niepełnosprawności językowej.

David Lúcio, Portugalczyk, jeden z organizatorów, kolejny prelegent, na stałe pracujący w Paryżu w Instytut National des Jeunes Sourds de Chambéry, również wspominał o rodowodzie historycznym portugalskiej wersji Cued Speech. Wyjaśnił, że metoda ta została opracowana i wprowadzona w latach 80 w Brazylii, a następnie stamtąd sprowadzona do Portugalii. W przerwach pomiędzy kolejnymi sesjami prowadził intensywny kurs tej metody dla studentów, którzy byli obecni na konferencji.

Wykład reprezentantki Francji, France Branchi, był niejako francuskim odpowiednikiem wykładu przedstawicielki Belgii, Catherine Hage. Podobnie jak ona podkreślała znaczenie jak najwcześniejszej rehabilitacji dzieci niesłyszących. Jako naturalną kolej rzeczy wymieniała wszczepienie implantu kohlearnego dziecku niesłyszącemu, następnie rehabilitację z wykorzystaniem metody werbotonalnej i oczywiście wprowadzenie LPC (CS w wersji francuskiej)

Na zakończenie pierwszego dnia konferencji przewidziano sesję, w której zaplanowano dzielenie się doświad-

zeniami płynącymi z bezpośredniego wykorzystywania Cued Speech.

Anne Worsfold z Wielkiej Brytanii, prezes stowarzyszenia zajmującego się propagowaniem tej metody, matka dwóch synów z głębokim uszkodzeniem słuchu, obecnie dorosłych, stosuje *Cued Speech* z jednym z synów od kiedy miał 10 miesięcy, z młodszym – od urodzenia. Mówiąc o swojej rodzinie, swoich synach, stwierdziła, że „mieli szczęście” ponieważ zapoznano ich z CS bardzo wcześnie, uzyskali właściwą pomoc w pierwszych latach życia dzieci, co umożliwiło im w zasadzie normalny rozwój językowy. Obecnie starszy jej syn studiuje zarządzanie systemami informatycznymi, młodszy przygotowuje się do studiowania fizyki.

Shellie Burrow z USA z Florydy przedstawiła historię swoją i swojej rodziny. Shellie jest osobą niesłyszącą, która jednak słyszała we wczesnym dzieciństwie, a następnie stopniowo traciła słuch. Jej matka była nauczycielką w szkole dla niesłyszących. Shellie była intensywnie rehabilitowana z zastosowaniem metody oralnej i w wyniku takiego postępowania osiągnęła pełny sukces językowy. Znalazła "normalną" pracę, poślubiła słyszącego mężczyznę. Jak sama siebie określiła, była „gorliwym zwolennikiem” metod oralnych. Obecnie Shellie jest matką sześciorga dzieci: dwójki głuchych, dwójki niedosłyszących i dwójki słyszących. Opowiadając o rehabilitacji starszej głuchej córki, wywołała łzy w oczach wielu słuchaczy: córka była głęboko niesłysząca od urodzenia, co zdiagnozowano bardzo szybko i natychmiast podjęto rehabilitację z zastosowaniem metody oralnej. Praca wspomagana przez babcię (surdopedagoga) trwała „all day, all weekend everywhere and always” – jak to określiła Shellie, a mimo to po kilku latach osiągnięto poziom 80 słów rozumianych i wypowiedzianych przez dziewczynkę, którego to poziomu nie udało się przekroczyć. Poszukując ratunku nawiązano kontakt z dr O. Cornetem w wyniku czego cała rodzina zaczęła stosować *Cued Speech*. Następne dzieci z wadą słuchu miały znacznie ułatwiony rozwój językowy.

Następne osoby przemawiające w tej cześci to Maxime Louineau (niesłyszący) i Ophélie Loric (niedosłysząca), studenci z Francji, którzy od wielu lat korzystają z LPC. Z ich wypowiedzi zasługuje na zacytowanie stwierdzenie, że „każdy słyszący powinien poczuć jak to jest – móc jasno zobaczyć język, który dotąd był tak niezrozumiały”.

W drugim dniu zaplanowano wystąpienie dr hab. Kazimierzy Krakowiak, prof. KUL – osoba, która dostosowała metodę Cued Speech do języka polskiego, nadając jej nazwę metody fonogestów, a której osiągnięcia są dobrze znane w Europie. Niestety nie mogła ona uczestniczyć w konferencji. Referat w jej imieniu wygłosiła doktorantka – mgr Justyna Leszka. Było to sprawozdanie przedstawiające uczestnikom konferencji historię Cued Speech w Polsce oraz wyniki badań przeprowadzonych przez twórczynię metody.

Następnie Justyna Leszka omówiła wyniki własnych badań dotyczących kompetencji językowej i poziomu odczytywania mowy ust dzieci niesłyszących kształconych z zastosowaniem różnych metod kształcenia językowego, a także badań sprawdzających udział poszczególnych czynników w procesie odczytywania mowy z ust.

Kolejny polski głos należał do dr Marcina Białasa – także ucznia prof. Krakowiak. Omówił on wyniki swoich badań, których celem była ocena rozumienia metaforycznego zna-

czenia wyrażeń językowych przez uczniów niesłyszących kształconych z zastosowaniem różnych metod. Przy pomocy serii diagramów dowodził, że jedynie metoda fonogestów stosowana w rehabilitacji językowej z niesłyszanymi dziećmi, warunkuje pełny odstęp do języka, a tym samym sprawia, że rozumieją wyrażenia o znaczeniu przenośnym. Kompetencja językowo-kulturowa dzieci niesłyszących stosujących w rehabilitacji metodę fonogestów jest porównywalna z kompetencją ich słyszanych rówieśników.

Wyniki polskich badań były interesujące dla uczestników sympozjum, pokrywały się z wynikami badań europejskich, co dowodzi ich rzetelności. Uczestnicy zadawali pytania kierowane zarówno pod adresem Prof. Kazimierzy Krakowiak, dopytując o jej kolejne przedsięwzięcia naukowe, ale także chcieli poznać osiągnięcia zespołu kierowanego przez pana profesora Skarżyńskiego – zajmującego się wykonywaniem zabiegów wszczepu implantów ślimakowych osobom z uszkodzonym narządem słuchu – pytano o polski model rehabilitacji po wszczepie. W kularach podczas przerw wielokrotnie padało również nazwisko Pana Profesora Tadeusza Gałkow-

skiego. Akcent polski był zauważony i uznany co z pewnością umocniło naszą pozycję na gruncie naukowym.

Podsumowując dorobek konferencji w Lizbonie warto podkreślić, że – w zakresie tematyki, której była poświęcona – polska myśl naukowa w niczym nie ustępuje europejskiej. Kierunki badań podejmowanych przez zespół prof. K. Krakowiak całkowicie pokrywają się ze światowymi tendencjami, a wyniki w wielu zakresach pokrywają się. Budującym był fakt, że dla uczestników konferencji oczywistą rzeczą jest konieczność opanowania przez osobę niesłyszącą języka narodowego jako pierwszego (gdy pochodzi z rodziny słyszającej) lub jako drugiego (jeśli jego językiem macierzystym jest język migowy) a środkiem umożliwiającym osiągnięcie tego celu jest stosowanie *Cued Speech*.

Mamy nadzieję, że ta międzynarodowa wymiana doświadczeń dotyczących rehabilitacji językowej osób niesłyszących z zastosowaniem metody fonogestów będzie początkiem nowego okresu współpracy. Wszyscy uczestnicy wyrażali chęć jej kontynuowania, co z pewnością przyniesie wymierne korzyści osobom niesłyszącym.

